

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29.06.1983, sp. zn. 3 Cz 70/81, ECLI:CZ:NS:1983:3.CZ.70.1981.1

Číslo: 22/1986

Právní věta: O vzniku, trvání a zániku právního vztahu týkajícího se propůjčení místa pro hrob na pohřebišti (§ 21 vyhlášky č. 47/1966 Sb.) nenáleží rozhodovat soudům v občanském soudním řízení. Soudům nenáleží také rozhodovat o návrzích domáhajících se vydání rozhodnutí, jež se týká nakládání s ostatky pochovaných nebo zpopelněných těl zemřelých osob (§ 18 vyhlášky č. 47/1966 Sb.).

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 29.06.1983

Spisová značka: 3 Cz 70/81

Číslo rozhodnutí: 22

Číslo sešitu: 2-3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Hroby, Pravomoc soudu

Předpisy: 99/1963 Sb. § 7 47/1966 Sb. § 18
§ 18
§ 21 46/1985 Sb. § 16

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se žalobou domáhala vydání rozhodnutí, jímž by soud uložil žalovanému odstranit hrob z pohřebního místa na hřbitově v P.-D. (v oddělení IV-9 č. 25 C) do 30 dnů od právní moci rozsudku. K odůvodnění žaloby uvedla, že jí bylo propůjčeno místo pro hrob na uvedeném pohřebišti na dobu deseti let a za to zaplatila stanovenou úhradu v částce 240,- Kčs. Potom si objednala zhotovení schránky a pomníku a jejich zabudování. Před splněním této zakázky zjistila, že místo pro hrob, které jí bylo propůjčeno, začal fakticky užívat žalovaný, a to tak, že místo bylo obsazeno schránkou s ostatky zemřelé M. R. Snažila se zjistit příčinu tohoto stavu a bylo jí sděleno, že buď omylem správy pohřebiště bylo totožné místo pro hrob znovu (tedy podruhé) propůjčeno žalovanému, nebo že sice žalovanému bylo propůjčeno jiné místo pro hrob, které však v terénu nebylo řádně označeno, takže v důsledku toho došlo k faktickému obsazení místa pro hrob propůjčeného žalobkyni.

Obvodní soud pro Prahu 8 svým usnesením řízení zastavil. Vycházel z právního názoru, že rozhodnutí o tom, kdo je oprávněn užívat propůjčeného místa pro hrob, nenáleží soudům.

K odvolání žalobkyně se věci zabýval městský soud v Praze, který usnesením potvrdil uvedené rozhodnutí soudu prvního stupně. V odůvodnění svého usnesení uvedl, že podstatou sporu je vztah

mezi občanem a správou pohřebiště, o němž nepřísluší soudu rozhodovat, a soud také nemůže založit svým rozhodnutím vztah mezi hřbitovní správou a občanem.

Stížnost pro porušení zákona, podaná generálním prokurátorem ČSR, směřovala proti oběma shora citovaným rozhodnutím. Vytýkala soudům obou stupňů nesprávný právní názor na povahu právního vztahu mezi správou pohřebiště a občanem, pokud se týká místa pro hrob. Dovožovala, že jde o vztah občanskoprávní, konkrétně pak o službu poskytovanou občanům místními (městskými) národními výbory, spočívající v dočasném úplatném propůjčení části veřejného prostranství (jde-li o propůjčení místa ke zřízení nebo hrobky) nebo o propůjčení části veřejné stavby (jde-li o uložení popelnice v kolumbáriu). Na podporu tohoto právního názoru se zejména ve stížnosti pro porušení zákona uvádělo, že místní (městské) národní výbory (které podle ustanovení § 19 odst. 1 vyhlášky č. 47/1966 Sb. zřizují a spravují pohřebiště, pokud jejich správu nesvěří jiným socialistickým organizacím) nejsou jen orgánem státní moci a správy, ale jsou také orgány samosprávného charakteru, které ve své činnosti spojují uspokojování potřeb společnosti s potřebami a zájmy obvodu své působnosti (§ 2 zákona o národních výborech v úplném znění, vyhlášeném, jak vyplývá pro ČSR z pozdějších zákonných změn a doplňků, pod č. 31/1983 Sb. a pro SSR pod č. 35/1983 Sb.). K plnění těchto úkolů mohou zřizovat a řídit organizace nebo zařízení obstarávající služby (§ 21 tohoto zákona). Jde tu o samostatnou působnost národních výborů, do které spadá i uspokojení potřeb občanů různými službami (§ 38 citovaného zákona). V této souvislosti stížnosti pro porušení zákona uváděla, že vyhláška č. 47/1966 Sb., o pohřebnictví, je sice prováděcím předpisem k zákonu o péči o zdraví lidu č. 20/1966 Sb., který v ustanovení § 77 předpokládá rozhodování orgánů státní zdravotní správy při výkonu zdravotnických služeb, avšak pojem zdravotnických služeb je třeba dovodit z dalšího prováděcího předpisu, jímž je vyhláška č. 121/1974 Sb. o soustavě zdravotnických zařízení. Tímto předpisem není správa pohřebiště zahrnuta do soustavy zdravotnických zařízení; v důsledku toho nelze považovat činnost spojenou se správou pohřebiště za výkon zdravotnických služeb. Rozhodování správního orgánu podle ustanovení § 77 zákona č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu nepřichází tedy v úvahu, a proto také správa pohřebiště (ať již ji vykonává přímo národní výbor nebo organizace jím tomuto účelu zřízená) o propůjčení místa na pohřebišti nevydává žádné správní rozhodnutí, ale jen stvrzenku o zaplacení úhrady. Správa pohřebiště nemůže rozhodovat ani o právních vztazích vznikajících mezi ní a občanem ani mezi občany navzájem, jde-li o užívání místa na pohřebišti. Dospívala proto stížnost pro porušení zákona k závěru, že napadenými rozhodnutími byl porušen zákon v ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. ve vztahu k ustanovení § 19 odst. 1 vyhlášky č. 47/1966 Sb. o pohřebnictví.

Nejvyšší soud ČSR svým rozsudkem neshledal uvedenou stížnost pro porušení zákona důvodnou a zamítl ji.

Z odůvodnění:

Obecným hmotněprávním ustanovením zakotvujícím možnost domáhat se ochrany práva u orgánu k tomu povoláního proti tomu, kdo právo ohrozí nebo poruší, je ustanovení § 4 o. z., jež současně stanoví, že tímto orgánem je soud, pokud v zákoně není stanoveno něco jiného. Ze skutečnosti, že jde o ustanovení zařazené do první části občanského zákoníku nazvané „Občanskoprávními vztahy a jejich ochrana“ je nutno dovodit, že má na zřeteli jen ochranu práv vyplývajících z občanskoprávních a nikoli jiných právních vztahů.

Pravomoc soudů v občanském soudním řízení je upravena v ustanovení § 7 odst. 1 o. s. ř. tak, že jim náleží rozhodovat věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a družstevních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány. Jiné věci soudy projednávají a rozhodují o nich v občanském soudním řízení jen tehdy, stanoví-li zákon (§ 7 odst. 2 o. s. ř.).

Občanskoprávními vztahy jsou takové právní vztahy, jejichž předmětem jsou společenské vztahy upravované občanským, tedy především občanským zákoníkem 1) , který tyto vztahy definuje v ustanovení § 1 tak, že jde o vztahy vznikající v oblasti uspokojování hmotných a kulturních potřeb mezi občany a socialistickými organizacemi a mezi občany navzájem. Charakteristickým znakem občanskoprávních vztahů je to, že subjekty takového vztahu mají rovné postavení (§ 2 odst. 2 o. z.). Rovné postavení pak spočívá v tom, že jeden účastník právního vztahu nemůže založit svým jednostranným úkonem povinnost druhého účastníka vztahu, a dále v tom, že žádný z účastníků vztahu nemůže ani sám autoritativně vynutit splnění povinnosti druhého účastníka vztahu, ale musí se obrátit na soud jako orgán státu, před nímž není žádný z nich druhému nadřazen.

Závěr o tom, zda je ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 o. s. ř. dána pravomoc soudu rozhodnout o právech a povinnostech vyplývajících soudu rozhodovat o právech a povinnostech vyplývajících z právního vztahu mezi správou pohřebiště a občanem, jehož předmětem je právo k místu pro hrob, předpokládá především vyřešení základní otázky, zda tu jde o občanskoprávní vztah. Vzhledem k tomu, co bylo uvedeno výše, je nutno při úvaze o tom, zda určitý právní vztah je vztahem občanskoprávním vycházet především z rozboru vzájemného postavení jeho účastníků, jak je upraveno konkrétními právními normami.

Na základě ustanovení § 82 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, byla k provedení tohoto zákona vydána vyhláška č. 47/1966 Sb., o pohřebnictví. Podle ustanovení § 27 odst. 1 této vyhlášky byl např. Národním výborem hl. m. Prahy vydán řád pro pohřebiště v Praze vyhláškou uveřejněnou ve Sbírce nařízení, vyhlášek a instrukcí NVP, v částce 4/1967 pod č. 7. Z vyhlášky č. 47/1966 Sb., jakož i z jednotlivých ustanovení uvedeného řádu pro pohřebiště v Praze, vyplývá, že nikdo nemá právo na propůjčení místa pro hrob (čl. 6, bod 4). Dispozice s místem na pohřebišti je založena výhradně na vztahu mezi správou pohřebiště a tím, komu bylo místo propůjčeno (§ 21 vyhlášky č. 47/1966 Sb.). Vyhláška č. 47/1966 Sb. stanoví především povinnost pohřbívat mrtvé (§ 10), s tím, že tuto povinnost musí v krajním případě zajistit národní výbor, není-li zajištěna jinak (§ 12). Uvedené povinnosti odpovídá povinnosti správy pohřebiště propůjčit místo pro hrob nejméně na stanovenou tlecí dobu (§ 21 citované vyhlášky a čl. 6, bod 1 uvedeného řádu pro pohřebiště v Praze). přání žadatele ohledně určitého místa pro hrob vyhoví správa pohřebiště jen tehdy, umožňují-li to poměry na pohřebišti. Úvaha o tom, zda tomu tak je či není, náleží opět jen správě pohřebiště (čl. 6, bod 4 citovaného řádu pro pohřebiště v Praze). Také úvaha o tom, zda poměry na pohřebišti umožňují prodloužení práva k propůjčení místu, náleží jen správě pohřebiště (čl. 6, bod 2 řádu pro pohřebiště v Praze).

I když zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu se o pohřebnictví zmiňuje právě jen v jediném ustanovení (§ 82), zařazeném mezi ustanovení společná a závěrečná a zmocňujícím vládu k vydání provádějícího předpisu za účelem úpravy pohřebnictví, lze již ze skutečnosti, že vyhláška č. 47/1966 Sb. je předpisem vydaným k provedení zákona o péči o zdraví lidu (jakož i např. z úvodního ustanovení řádu pro pohřebiště v Praze) dovodit, že účelem těchto předpisů je zabezpečit ve veřejném zájmu, aby zemřelé osoby byly pietním a především hygienicky nezávadným způsobem uloženy do země nebo zpopelněny, popřípadě pohřbeny jiným druhem pohřbu. Tento základní účel zřízení práva k hrobovému místu proto nemůže být považována za uspokojení hmotných ani kulturních potřeb občana, jenž se uchází o propůjčení místa pro hrob. Vztah vznikající mezi ním a správou pohřebiště (jak vyplývá ze shora citovaných předpisů) není ani vztahem subjektů, jež by měly rovné postavení.

Z uvedeného vyplývá, že vztah mezi občanem, jemuž bylo propůjčeno místo pro hrob na pohřebišti, a správou pohřebiště, není vztahem občanskoprávním. Proto k rozhodování o tomto vztahu není dána pravomoc soudu ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 o. s. ř. Pravomoc soudu není tu založena ani výslovnou zákonnou úpravou ve smyslu ustanovení § 7 odst. 2 o. s. ř.

Soud nemůže svým rozhodnutím založit vztah mezi správou pohřebiště a občanem, který si činí nárok na užívání konkrétního místa na pohřebišti, ani řešit otázku, kterému z více občanů toto právo k určitému místu na pohřebišti náleží.

Závěr o nedostatku pravomoci soudu rozhodovat tu v občanském soudním řízení nemohou z vyložených důvodů zvrátit úvahy uvedené stížnosti pro porušení zákona o postavení a úkolech národních výborů při poskytování služeb obyvatelstvu, ani úvahy o tom, jak národní výbory organizačně zajišťují úkolů vyplývajících ze zákona o péči o zdraví lidu zajišťují plnění úkolů vyplývajících ze zákona o péči o zdraví lidu a předpisů tento zákon provádějících. Není rozhodné ani to, že správa pohřebiště vydává jen stvrzenky o zaplacení poplatku za propůjčení místa pro hrob a nikoliv správní akty, jimiž by bylo právo k místu na pohřebišti zřizováno. Sledován je tu hlavně veřejný zájem na tom, aby ostatky zemřelých osob byly pohřbeny některým z druhů pohřbu ve lhůtách stanovených hygienickými orgány. Na povaze právního vztahu mezi občanem a správou pohřebiště nemůže ničeho změnit ani to, zda právní úprava předpokládá rozhodování orgánů státní zdravotní správy podle ustanovení § 77 zákona č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu o otázkách vzniku, zániku či trvání tohoto právního vztahu či jen vhodné opatření správy pohřebiště (např. podle shora citovaného řádu pro pohřebiště v Praze).

Od práva k místu na pohřebišti, které není právem vlastnickým, nutno odlišovat právo k náhrobku, pomníku a trvalým ozdobám hrobu, tedy k tzv. hrobovém příslušenství 2) . Toto hrobové příslušenství je vlastnictvím těch, kdož je pořídili (§ 24 vyhlášky č. 47/1966 Sb.). Vlastníku hrobového příslušenství náleží ochrana proti každému, kdo neoprávněně do jeho vlastnického práva zasahuje; zejména se může návrhem na zahájení občanského soudního řízení domáhat vydání věci na tom, kdo mu ji neprávem zadržuje (§ 132 o. z.). O občanskoprávní vztah půjde také při plnění uplatnění práva vlastníka hrobového příslušenství na náhradu škody na něm způsobené podle části šesté občanského zákoníku. Také v případech, kdy podle dohody mezi občanem a socialistickou organizací půjde např. o zhotovení náhrobku, pomníku, obstarání květinové výzdoby při pietním aktu, obstarání pravidelné výsadby hrobu, jeho zalévání apod., půjde vesměs o dohodu o poskytnutí služby podle ustanovení § 222 a násl. o. z., tedy o vztah občanskoprávní, takže rozhodování o věcech vyplývajících z těchto vztahů náleží soudům v občanském soudním řízení (§ 7 odst. 1 o. s. ř.).

Pokud se tedy žalobkyně v projednávané věci domáhala vydání rozhodnutí, jímž by měla být žalovanému uložena povinnost vyklidit místo na pohřebišti a odstranit z tohoto místa hrob 3) s příslušenstvím, nešlo tu o řešení občanskoprávního vztahu. Proto rozhodly soudy obou stupňů správně, když řízení pro nedostatek pravomoci zastavily.

Rozhodnutí soudů prvního stupně a odvolacího soudu nebyl proto porušen zákon v ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. ve vztahu k ustanovení § 19 odst. 1 vyhlášky č. 47/1966 Sb., o pohřebnictví.

1) zákonem č. 40/1964 Sb. (jehož úplné znění se změnami z doplňky bylo vyhlášeno pod č. 70/1983 Sb.)

2) Viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 9/1979 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

3) tedy včetně uložených ostatků (§ 18 vyhlášky č. 47/1966 Sb.)